

Cumhuriyet Sonrası Türk Seramik Sanatının Çağdaşlaşma Süreci

Öğr. Gör. Deniz Onur Erman

Özet

Çağdaş Türk Seramik Sanatı olarak adlandırdığımız dönem, 1923’de Cumhuriyet’in ilanı ile başlayan ve günümüze kadar gelen süreçte, seramik sanatı adına yaşanan gelişme dönemini kapsamaktadır. Cumhuriyet’in ilanıyla birlikte sosyal ve ekonomik hayatta yaşanan gelişmeler ve modernleşme yolunda yapılan köklü değişimler toplumsal hayatın her alanında kendini gösterirken bunlara paralel olarak Türk seramik sanatı da yenilikçi bir gelişim süreci içerisine girmektedir. Cumhuriyet sonrası seramiğin gelişimi sanayi ile eğitim alanlarında ve özgün serbest sanatsal girişimlerin paralelliğinde yaşanmıştır. Endüstrileşme ve sanayinin gelişmesi ile birlikte seramik atölye ve fabrikaları kurulmaya başlanmıştır. Batılı anlamda eğitim verebilecek kurum ve eğitmen olmadığı için, eğitim sistemleri ve ders programları konusunda Avrupa’daki okullar ve eğitim sistemleri örnek alınmış, yetenekli öğrencilerin yurtdışına gönderilerek eğitim almaları sağlanmıştır. Bu dönemde günümüzün önemli Güzel Sanatlar Fakülteleri’nin de temelleri atılmıştır. Bireysel anlamda ilk özel seramik atölyesinin kurulması yine bu döneme denk gelmektedir. Eğitmen ve sanatçı kimlikleriyle Cumhuriyet sonrası Türk Seramik Sanatı’nın çağdaşlaşma sürecinde öncülük eden önemli isimlerin yaptıkları çalışmalar günümüz modern seramik sanatı anlayışının temellenmesinde de etkin roller oynamışlardır. Çağdaş Türk Seramik Sanatı’nın gelişimi günümüzde de yeni seramik atölyelerinin kurulması, akademik ortamda artan eğitim kalitesi, sürekli yaratıcı çabanın ürünü olan özgün eserlerin uluslararası sanat ortamlarında sergilenmesi, yarışma, grup sergilerinin ve çeşitli etkinliklerin artması ile büyük bir hızla devam edecektir.

MODERNIZATION OF THE TURKISH CERAMIC ART IN THE REPUBLIC ERA

Abstract

Contemporary Turkish Ceramic Art refers to the evolution of ceramic art during the period between the establishment of the Turkish Republic in 1923 and today. The Republic has triggered many improvements in the social and economic life as well as profound changes in every aspect and in parallel, Turkish ceramic art has entered a new era of transformation. The evolution of ceramics during the Republic has been the collective result of educational, industrial and personal artistic efforts. Industrialization has resulted in the founding of ceramic studios and factories. Because no institutions or educators of occidental standards were available, European schools and educational systems were imitated and talented students were sent abroad for education. This period also witnessed the foundation of today’s major faculties of fine arts. The first private ceramics studios have been founded by the pioneers of modernization. These prominent people have, as educators and artists, have shaped the contemporary Turkish Ceramic Art. The evolution of Contemporary Turkish Ceramic Art continues in the present day with more private studios, higher educational standards in the academic setting, constant creative efforts resulting in more original pieces of art displayed at international artistic milieu and a growing number of exhibitions and competitions.

Anahtar Kelimeler

çağdaş Türk seramik
sanatı
cumhuriyet
seramik
çağdaşlaşma
Türk seramik kültürü

Keywords

modernization
contemporary Turkish
ceramic art
republican
ceramics
Turkish ceramic
culture

Türk Seramik Sanatında Çağdaşlaşma Süreci

Çağdaş Türk Seramik Sanatı olarak adlandırdığımız dönem, 1923'de Cumhuriyet'in ilanı ile başlayan ve günümüze kadar gelen süreçte, seramik sanatı adına yaşanan gelişme dönemini kapsamaktadır. Türkiye'de Cumhuriyet sonrası Türk seramik sanatının gelişimini irdelemeden önce Uludağ'ın şu sözleriyle Cumhuriyet öncesi dönemden kısaca bahsetmek aydınlatıcı olacaktır;

"13. yüzyılda Anadolu Selçuklularıyla başlayan ve Cumhuriyet dönemine kadar devam eden süreç, 'Geleneksel Türk Seramik Sanatı' olarak adlandırılır. İslam düşüncesi doğrultusunda gelişen Geleneksel Türk Seramiğine; Anadolu Selçukluları döneminden Beylikler dönemine kadar, geleneksel üretim, soyut süsleme ve bezeme hakimdir. Osmanlı döneminde ise, üretim merkezlerinin sayısı artar ve yerleri değişir, süsleme ve bezemenin çizgi dili Batı'daki natüralist yaklaşıma yönelik ama daha soyutlayıcı bir gelişme gösterir. Osmanlı devletindeki gerilemeye paralel olarak Geleneksel Türk Seramik Sanatı da bundan payını alır." (Uludağ, 1998 s:37)

Cumhuriyet'in ilanı, Türkiye'de her alanda, toplumun tüm kurum ve bireyleri üzerinde güçlü bir değişim dönemini, yenilikçi bir tavır ve aydınlanma sürecini beraberinde getirmiştir. Meydana gelen bu önemli değişim sanata da yansımış, seramikte o güne kadar egemen olan geleneksel üretim tarzı değişerek çağın gereksinmelerine yanıt verebilecek, teknik ve teknolojik anlamda kalkınmaya yönelik girişimler başlamıştır. Cumhuriyet'in ilanından önce de benzer bir takım girişimler de bulunmuş fakat uzun ömürlü olmamıştır. Bu girişimlerin en önemlisi 19. yüzyılın Yıldız porselenleridir. "Cumhuriyet'in ilanından önce, Osmanlı İmparatorluğu'nun son döneminde II. Abdulhamit tarafından, Beykoz ve Yıldız'da porselen ve sert fayans fabrikaları kurulmuş ancak birincisi 10, ikincisi 28 yıl çalıştıktan sonra çalışmalarına son verilmiştir (1922)" (Ağatekin, 2002 s:3).

"16. yüzyılın İznik Çinileri, 17. yüzyılın Kütahya seramikleri, dönemleri için hangi anlamı taşıyorsa, 19 yüzyılın Yıldız Porselenleri de benzer değerde önem taşır. Yüzyıllarının beğeni düzeyini, teknik yeterliğini ve zengin gelişme ve çeşitlenme programını kanıtlayan örneklerle Sanat Tarihi içinde önemli yerlerini alırlar." (Giray, 1998 s:24)

Cumhuriyet'ten sonra Batı'lılaşmanın hedeflenmesiyle süslemeye yönelik dekoratif unsurların bir miktar geri plana itildiği, işlevselliğin amaçlandığı, geleneksel yaklaşımın dışında yeni biçim dilleri ve arayışlar dönemi başlar.

“Rönesans ve sonrası natüralist eğilimlerle doğanın dikkatli bir şekilde ele alınışı, değişen çağın ve onun getirdiği yenilikler diğer sanat dalları gibi seramiği de etkiler. Modern sanat akımlarıyla bu etkileşim doruğa ulaşır ve Soyut Seramik Sanatının ortaya çıkışını hazırlar.” (Uludağ, 1998 s:37)

Her toplum değişim süreçlerini aynı şekilde yaşamaz. Bu durum ülkeden ülkeye, toplumdan topluma, kültürden kültüre farklılıklar gösterir. Her ülkenin ve toplumun içinde bulunduğu ekonomik ve politik durumu, kültürel birikimi, dini, inançları, gelenekleri, coğrafyası, ihtiyaçları birbirinden farklıdır. Bu nedenle de ülkeler ve toplumlar değişim ve yenileşme süreçlerini birbirinden farklı biçimlerde yaşarlar. Erzen sanatın dönüşüm süreciyle ilgili olarak řu noktaya değinmektedir; “Çağımızda sanatın dönüşüm süreci toplumsal bunalımlara işaret etmektedir. Bu durum, bir yerde, bunalımlar olmadığı zaman sanatsal aşama ve sosyal ilerleme de olmayacağını göstermektedir.” (Erzen, 1991 s:11)

Bu düşünceden yola çıkarak Türkiye'de Osmanlı'nın son dönemlerinde yaşanan bunalımlı yılların, Cumhuriyet'in ilanıyla birlikte sosyal, ekonomik ve sanatsal ilerlemeler sürecini beraberinde getirdiği sonucuna ulaşılabilir. Türkiye'de yüzyıllardır süregelen imparatorluk düzeninin yıkılışı ve yerine Cumhuriyet rejiminin ilan edilişı ülkede her alanda büyük ve köklü değişimlerin yaşanmasına neden olmuştur. Toplumda yer alan alt ve üst tabakalar arasındaki uçurumlar ortadan kalkmaya ve toplumun köhneleşmiş zihniyet kalıpları yıkılmaya başlanmış, toplumun bütün kurumları, kuruluşları ve bireyleri üzerinde her alanda yenilikçi ve çağdaş bir toplum düzeni oluşturulmaya çalışılmıştır. Bu reformcu müdahaleler her alanda hızla hayata girerken ve toplumsal yaşam içinde kendini göstermeye başlarken, sanatçılar ve sanat dalları da bunlardan üzerlerine düşen payları almışlardır.

Cumhuriyet dönemi Türkiye'sinde seramik, hem bir sanat dalı hem de önemli bir endüstri kolu olarak iki ayrı koldan hızla ilerleme

göstermiştir. Seramiğin hammaddesi olan kilin Türkiye topraklarındaki yaygınlığı ve Anadolu insanının bu malzemeyle binlerce yıllık tanışıklığından kaynaklanan bilgi birikimi bu hızlı gelişimin alt yapısını hazırlar niteliktedir. Cumhuriyet sonrası dönemde seramiğin bir sanat dalı olarak gelişmesi ve çağdaşlaşması sanat eğitimi alanındaki gelişmelerle ve yeniliklerle şekillenirken, seramik sanayinin gelişmesi de Türkiye’de endüstrileşme ve fabrikalaşmanın gelişmesiyle beslenmiştir. Cezar’a göre; Türkiye’de seramik sanatının çağdaş gelişim çizgisine uygun bir anlayışla yeniden canlanması 1929’da Namık İsmail’in müdür olduğu dönemde Güzel Sanatlar Akademisi’nde (Sanayi-i Nefise Alisi) seramik atölyelerinin kurulmasıyla başlar. (Cezar, 1983 s:23) Namık İsmail 1925 yılında Paris’te gördüğü Dekoratif Sanatlar Sergisi’nden etkilenecek ve Türkiye’de Dekoratif Sanatlar öğretiminin yapılmasını amaçlayarak Tezyinat Şubüşbesi içinde Seramik adı altında bir bölümün açılmasını gerçekleştirecektir. (Cezar, 1983 s:58)

1929’da çinicilik atölyesi açılır ve atölyenin başına İsmail Hakkı Oygur getirilir. İsmail Hakkı Oygur, Hakkı İzzet ve Vedat Ömer Ar, seramik öğrenimi için yurt dışına gönderilen ilk sanatçılarımızdandır. Aynı zamanda İsmail Hakkı Oygur, 1928’de Paris’de bir seramik sergisi açar. Böylece yurt dışında sergi açan ilk Türk seramik sanatçısı olma özelliğine de sahiptir. Ayrıca Oygur, Türk sanatçıların özel sergiler açmalarını gerçekleştirecekleri sergi salonlarından yoksun bir dönemde İstanbul’da bir özel sanat galerisi açarak pek çok sanatçının kişisel sergiler açabilmesine mekan yaratır. (Giray, 1998 s:25) (Görüntü 1)

Görüntü 1: 1931 senesinde Vedat Ar, Sanayii Nefise’de ilk talebeleriyle birlikte.

Hakkı İzet, İstanbul Tatbiki Sanatlar Yüksek Okulu Seramik Atölyesi müdürü olarak görev yapmaktadır. Sanayi dallarında çalışacak seramikçileri yetiştirmek amacıyla açılan bu okulda uzun seneler hizmet verir. Ayrıca Hakkı İzet'in Ankara Kimya Sanat Enstitüsü Seramik Atölyesi'nin de kurucusu olduğu bilinmektedir. Bu atölyede malzeme ve fırın olanaklarından karşılıksız çalışma olanağı sağlanması pek çok gencin bu alana yönelmesinde etken olmuştur. (Giray, 1998 s: 26)

Sanat eğitime önem verilmesi, Batı'lı anlamdaki sanat anlayışının benimsenmeye çalışılması, bireysel düşüncelerin ve bireyselliğin önem kazandığı bir dönemi de beraberinde getirmektedir. Bu gelişmelerin seramik sanatına yansması da özel seramik atölyelerinin kurulmaya başlamasıyla olmuştur. Bireysel anlamda ilk özel seramik atölyesini 1951 senesinde Füreya Koral kurar. Füreya Koral akademik bir eğitim görmemesine rağmen kırk yaşında tedavi amaçlı olarak bulunduğu İsviçre'deki bir hastanede kil ile tanışır ve o günden itibaren seramikle profesyonel olarak ilgilenmeye başlar. Tedavisini tamamladıktan sonra İstanbul'a dönen sanatçı kendine özel bir seramik atölyesi açarak çalışmalarına burada devam eder.

Çağdaş seramik sanatı açısından Füreya Koral'ın atölyesi "atölye-okul" görevi görmektedir. Burası zamanla dönemin sanat ve edebiyat dünyasının aydın kişilerinin uğradığı, sohbetlerini paylaştığı bir kültür ve sanat atölyesine dönüşmüştür. Sonraki dönemlerde aralarında Tüzüm Kızılcan, Bingül Başarır, Binay Kara, Alev Ebüziya, Müfide Çalık gibi isimlerin de yer aldığı seramikle uğraşan pek çok kişi veya seramik bölümü öğrencileri Füreya Koral'ın atölyesinde kısa süreli çalışmalar yaparak kendilerini geliştirme olanağı bulmuşlardır. (Oral, 2005 s:83)

Koral'ın yaşamının ve sanatının anlatıldığı Türe'ye ait kaynaktan edinilen bilgiler doğrultusunda; Füreya Koral'ın, 1950'lerden 1970'lerin ortalarına kadar seramik duvar panoları çalışmış olduğu, 1980'lerde sırsız pişmiş topraktan (terra cotta) evler ve bu evlerin içindeki insanları konu almaya başladığı, figürsel olarak sıklıkla kullandığı balık ve kuş soyutlamalarının da seçtiği konular arasında yer aldığı anlatılmaktadır. (Türe, 1997 s:31) (Görüntü 2-3-4)

Görüntü 2

Görüntü 3

Görüntü 4

Görüntü 2: Füreyâ Koral atölyesinde seramik yaparken.

Görüntü 3: Füreyâ Koral'ın 1977 yılına ait 'Kuşlar' isimli seramik form çalışması.

Görüntü 4: Füreyâ Koral'ın 1990 yılına ait 'Yürüyüş' isimli figüratif kompozisyon çalışması.

Füreyâ Koral'la aynı tarihlerde etkinlik gösteren, hem eğitimci yönüyle, hem de sanatçı kimliğiyle Cumhuriyet sonrası Türk Seramik Sanatı'nın çağdaşlaşma sürecinde öncülük eden bir diğer önemli isim Sadi Diren'dir. Giray'ın anlatımıyla Sadi Diren;

"1953'de İstanbul Güzel Sanatlar Akademisi Seramik Bölümü'nden mezun olur. Davetli olarak gittiği Almanya'da 1964 yılına kadar endüstride tasarımcı olarak çalışır ve bu yıllarda serbest sanatçı olarak yaptığı çalışmalarla uluslararası bir ün kazanır. 1964 yılından başlayarak seramik dersleri verdiği Güzel Sanatlar Akademisindeki atölyesinde, yeni seramik ustalarının yetişmesine öncülük eder. Daha sonra adı Mimar Sinan Üniversitesi'ne dönüşen bu okulda 1982-1994 yılına değin Dekan olarak görev yapar". (Giray, 1998 s:27)

Sadi Diren sanatının temelini Anadolu kültürünü yerleştirmiştir. Sırlı, sırsız seramik formlarında, figür yorumlarında, bronz heykellerinde hep Anadolu'nun izlerini görmek mümkündür. (Görüntü 5-6-7) Diren'in seramik anlayışıyla ilgili olarak Esin şu bilgileri vermektedir;

"1955'de yurt dışına çıkan Sadi Diren, Almanya'da kaldığı dokuz yıl boyunca sanat seramiğinin değil, endüstri seramiğinin de gizlerini çözme ve çeşitli şekillerde uygulama fırsatı buldu. Yurt dışında geçen bu süre içinde, 1955-1959 arası Diren'in 'biçimlerde sadelik, yüzeylerde süslemenin ön planda uygulandığı' yapıtlarının, 1960-1963 arası ise seramikte 'ilk duvar resimleri' dönemi olarak adlandırılabilir. Özgün, çeşitli sır tekniklerine ait buluşları, onun bu dönemlerinin yapıtlarında görülür (Esin, 1984 s:6)."

Görüntü 5

Görüntü 6

Görüntü 7

Görüntü 5: Sadi Diren'e ait figüratif seramik form.

Görüntü 6: Tarabya Oteli duvarında yer alan Sadi Diren'e ait seramik panodan ayrıntı.

Görüntü 7: Sadi Diren'e ait kuş figürlü seramik form.1971.

Diren, Türkiye'ye dönüşünde seramik eğitimi anlamında pek çok yeniliği de beraberinde getirir. Bu güne kadar endüstriyel çalışmaların sadece yan eğitim uğraşı olarak nitelendirildiği bir eğitim sisteminde onun getirdiği yenilikler büyük bir önem taşımaktadır.

Sanayileşme ve devrimler ile birlikte toplumdaki üretim-tüketim ilişkileri ve buna bağlı yaşam tarzında da değişiklikler yaşanmaya başlanmıştır. İnsanların kılık kıyafetlerinden çevrelerine, yaşadıkları yerlerden eğitim anlayışına kadar pek çok alanda sanayileşmenin etkileri görülmektedir. Geleneksel Türk Seramik Sanatı'nda duvar süsleme anlayışı; duvar çinisi olarak anlandırılırken, bu gelişmelerle birlikte, sanatsal plastik kaygılarla oluşturulmuş duvar panosu kavramı Füreyya Koral ve Sadi Diren tarafından Çağdaş Türk Seramik Sanatı'na kazandırılmıştır. Binalarda iç ve dış cephelerde seramik duvar panolarının kullanılmasıyla kentler eski görünülerinden yavaş yavaş sıyrılarak daha modern bir görünüme kavuşmaya başlamıştır.

Seramiği yalnızca sanatsal ve estetik kaygılarla biçimlendirilen eserler olarak düşünemeyeceğimiz gibi salt endüstriyel üretim ürünleri olarak da görmek imkansızdır. Seramiğin gelişimini bu iki alanın paralel etkileşimi ve gelişimiyle ele almak gerekir. 1933'de "Sümerbank'ın Endüstri planlamasında İstanbul ve Kütahya'yı kapsayan seramik endüstrisi etüd ve projelerine başlaması, seramik sanat ve endüstri kısmında bugünkü gelişmelerin temeli olmuştur. (Diren, 1974 s: 221) Cumhuriyet sonrası dönemde seramik sanayinin gelişimi seramik sanatıyla uğraşan kişi ve kurumları etkilemiştir. Atölye ortamının

sağlanması, malzeme, fırın ve teknik desteğin gerekliliği, dönemin ekonomik yapısı seramik yapmak isteyenleri zorlamaktadır. Bu noktada kimi fabrikaların, seramik sanatçılara verdiği destek özendirici ve destekleyici olmuştur. 1950’de kurulan Eczacıbaşı Sanat Atölyesi bunun önemli örneklerindedir. “1960’larda Eczacıbaşı bünyesinde başlatılan sanat atölyesi projesi ile Mumhane’de bir seramik sanat atölyesi kurulur ve İsmail Hakkı Oygur, Füreya Koral gibi isimler burada eğitmenlik yaparlar. Attila Galatalı, Nasip İyem, Melike Abasıyanık Kurtiç gibi Türk seramik sanatının önemli isimleri bu atölyede yetişmişlerdir.” (Özturanlı, 1998, s:32) Cumhuriyet sonrasında seramik sanayinde kaydedilen önemli gelişmelerle ilgili olarak şu sıralama bilgilendiricidir;

“Cumhuriyet sonrası hızla gelişen sanayi, kendi üretim biçimini oluşturdu ve fabrikalaşma başladı. Sırasıyla;

“1942’de Eczacıbaşı Fincan Atölyesi

1950’de Eczacıbaşı Sanat Atölyesi

1958’de Çanakale Fayans

1958’de Gorbon Işıl

1960’da Eczacıbaşı (Mumhane)

Daha sonraki yıllarda da birçok fabrika ve atölyeler açıldı.

1942’den 1960’a kadar ki sürede yaşanan hızlı gelişim, geleneksel seramik üretim metodunu atölye üretiminden, büyük boyutlu endüstriyel üretim biçimine dönüştürmüştür. Bu dönüşüm, hem Türk seramiğinin çağdaş üretim biçimini hem de bir seramik sektörü oluşumunu da başlatıyordu.” (Ağatekin, 1993 s:20)

Cumhuriyetle birlikte başlayan sanayileşme süreci toplumun genel yapısında bir takım değişimleri doğurmuştur. 800 yılı aşkın bir süre boyunca Anadolu Türk toplumunda sosyal hayata egemen olan İslam düşüncesi ve İslam anlayışı yerini din ve vicdan özgürlüğüne dayalı laik bir anlayışa bırakmıştır. Bu değişim, toplumun yaşayışında ve sanatta da büyük değişiklikleri beraberinde getirmiştir. Laik düşünce yapısı ile Batı düşüncesinin egemen olduğu yaklaşımlar ağırlık kazanmaya ve bireysel tavır ön plana çıkmaya başlar.

Bir dönem kapanıp yerine yeni bir dönem yaşanmaya başladığında sanatçılar da içinde buldukları çevrenin şartlarına ve isteklerine yanıt ararken ve yapıtlarını bu doğrultuda gerçekleştirirken, çağın gereği

ortaya çıkan yeni oluşumları takip etmekte ve anlamlandırmakta zorlanabilmektedirler. Böylesi değişimlerin yaşandığı bir dönemde sanat dallarının gelişiminin sağlanması için hızlı bir modernleşme sürecinin içerisinde olan Batı ülkelerinin sanat anlayışlarının takip edilmesi gerekmiştir. Cumhuriyet'in ilanının sonrasında Türk eğitim sisteminde yeni bir yapılanmaya ihtiyaç duyulmuştur. Bu yüzden eğitim sistemleri ve ders programları konusunda Avrupa'daki okullar ve eğitim sistemleri örnek alınmıştır. Sanatsal alandaki yeniliklerin takip edilmesi de ancak benzer eğitim metodlarının uygulanmasıyla mümkündür. Cumhuriyet sonrası her alanda hızlı bir modernleşme sürecine giren Türkiye, sanat eğitimi alanında da bazı büyük yenilikleri hayata geçirmeye başlar. Seramik sanatı da bu yeni eğitim anlayışından büyük ölçüde etkilenmiştir.

3 Mart 1883'de kurulmuş olan Sanayi-i Nefise Mektebi, yalnızca erkek öğrencilerin kabul edildiği bir okulken, toplumsal gelişmelere bağlı olarak kızların eğitiminin önem kazanmasıyla, 1914'de kız öğrenciler de okula kabul edilmeye başlanmış ve İnas Sanayi-i Nefise Mektebi kurulmuş, daha sonra da 1925 yılında iki okul birleştirilmiştir. (Görüntü 8) Kurum, 1927'de Güzel Sanatlar Akademisi ve 1983'de Mimar Sinan Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi adını almıştır. (www.kultur.gov.tr/TR/ Sanatçı Yetiştirme Hedefli Kurumlarda Plastik Sanatlar Eğitimi) (08.09.2010)

Görüntü 8: Sanayi-i Nefise Mektebi-1924 (Bugünkü adıyla Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi)

Sadi Diren bir yazısında Cumhuriyetin ilanından on sene sonra Sümerbank'ın endüstri planlamasında İstanbul ve Kütahya'yı kapsayan seramik endüstrisi etüd ve projelerine başlamasından bahsetmektedir ve bunların seramik sanatı ve endüstrisi alanında bugünkü gelişmelerin temelini oluşturan çok önemli başlangıçlar olduğundan söz eder. Bu gelişmeleri takip eden dönemlerde Ankara'da Gazi Orta Muallim Mektebi ve Terbiye Enstitüsü'nde de bir seramik atölyesi kurulup seramik eğitimi vermeye başlanmıştır. (Görüntü 9)

Görüntü 9: (sağdaki) Gazi Orta Muallim Mektebi ve Terbiye Enstitüsü-1926
(Bugünkü adıyla Gazi Üniversitesi Eğitim Fakültesi)

Türkiye'de plastik sanatlar alanında, sanatçı yetiştirme hedefli önemli bir diğer kurum, 1956-1957 öğretim yılında İstanbul'da açılan Tatbikî Sanatlar Yüksekokulu'dur. Tatbiki Sanatlar Yüksekokulu'nun kuruluş amacı, uygulamalı sanatlar ve tasarım alanında çalışacak profesyoneller yetiştirmektir. Kurum; grafik, içmimarlık, seramik, tekstil tasarım atölyeleriyle eğitime başlamıştır. Okulun kuruluşunda, Almanya'dan çağrılan Prof. Dr. Adolf Schneck'in katkıları olmuştur. Daha sonra okul, Marmara Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi'ne dönüştürülmüştür.

Türkiye'de sanat dallarının çağdaşlaşma sürecinden bahsederken, sanatta Batı etkisini unutmamak gerekir. Sanat dalları açısından ele alındığında Batılı anlayışta gelişen sanatsal değişimlerin takip edilebilmesi ve okullarda bu yeni eğitim sisteminin aktarılabilmesi için en uygun yol ülkenin başarılı sanatçıların devlet tarafından Avrupa ülkelerine eğitim amaçlı gönderilmeleri şeklinde olmuştur. Bunun benzeri

bir yaklaşım Osmanlı Devleti zamanında yurtdışına eğitime gönderilen asker ressamlar örneğinde de görülmüştür. Yeni kurulan ve her alanda gelişmekte olan Türkiye Cumhuriyeti'nin yeni sanat ve eğitim politikasının bir parçası olarak, başarılı sanatçılar yurt dışına gönderilmişlerdir. Bu sanatçılar aracılığıyla Türkiye Cumhuriyeti'nde sanat eğitiminin kurumsallaştırılması hedeflenmiştir. Yurt dışına giden sanatçılarımız Batı'daki çağdaş seramik sanatının oluşum sürecini yaşayarak görmüşler, çeşitli teknikler, çalışmalar ve teorik bilgilerle yurda geri dönmüşlerdir. Dönüşte bu sanatçılarımız özel atölyeler kurmuş, fabrikalarda ve okullarda çalışarak bu atmosferi Türkiye'de oluşturmaya çalışmışlardır.

“1961 yılında Fulbright Bursu ile Amerika'ya giden Filiz Özgüven Galatalı 1962'de yurda döner ve 1965'de Akademi'de Seramik Bölümü'nde asistan olarak çalışmaya başlar. Yine aynı bursla Amerika'ya giden Candeğer Furtun 1964'de kendi atölyesini kurar. 1954'de Almanya'ya giden Sadi ve Belma Diren 1964'de yurda dönerler. Sadi Diren Akademi'de öğretim üyesi olarak çalışmaya başlar. Belma Diren ise Eczacıbaşı Seramik Fabrikası'nın sır yapımı bölümünde çalışmaya başlar.” (Tansuğ 1998, s:95)

Çalışmalarına hala yurtdışında devam eden, dönem dönem Türkiye'de de sergiler açan, özgün çanak formlarıyla dünyaca tanınan, Çağdaş Türk Seramik Sanatı'nın öncü isimlerinden biri de Alev Ebuzyiya'dır. Giray'a göre; “Alev Ebuzyiya'nın seramikleri geleneksel çini sanatımızın eşsiz renklerinden esinler taşırlar. Onlar mavi ve koyu turkuaz görselliklerine karşın çarpıcı fakat dengeli desenler de taşırlar. Bu seramikler temiz bir işçiliğin duyarlı bir estetik yaklaşımın yalın fakat görkemli ürünleridir.” (Giray, 1998, s:27) (Görüntü 10-11)

Görüntü 10

Görüntü 11

Görüntü 10-11 : Alev Ebuzyiya'ya ait astarlı ve dekorlu çanak formları

Modernleşme ve çağdaşlaşma büyük ölçüde, Türk sanatçılarının etkileşim sınırlarını genişlettikleri bir dönemde gerçekleşmiştir. Çoğunluğu yurt dışında deneyim aşamalarını geçirmiş bir grup sanatçı Türkiye’de çağdaş sanatın tohumlarını atmışlardır. 1960'lara gelindiğinde Ayfer ve Sabit Karamani, Müfide Çalık, Tüzüm Kızılcın, Nasip İyem, Saniye Fenmen gibi isimlerin çağdaş seramik sanatının şekillenmesinde önemli roller üstlendikleri görülmektedir. (Oral, 2005, s:84) 1970'lerden sonra toplumsal izler seramik sanatında görülmeye başlanır. Bu yıllar sanatçı ve mimar işbirliği ile yapılarda mozaik ve seramik panoların yer aldığı, sanat yarışmalarının düzenlendiği ve seramikte uluslararası ödüllerin alındığı üretken yıllardır. 1970'lerde mimari yapılarda ürettikleri duvar panolarıyla ön plana çıkan Jale Yılmazbaşar ve Atilla Galatalı'nın çalışmaları dikkat çekicidir. (Oral, 2005, s:85) (Görüntü 12-13-14)

Görüntü 12

Görüntü 13

Görüntü 14

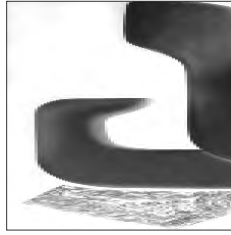
Görüntü 12-13-14: Jale Yılmazbaşar ve seramik duvar panolarından örnekler.

Çağdaş Türk Seramik Sanatı'na yön veren, genç sanatçılara ve yeni nesillere öncülük eden, Türk seramiğinin modern yüzünü dünyada tanıtan daha pek çok önemli seramik sanatçılarımız vardır. Yeni isimler de süreç içerisinde yerlerini almaktadırlar. Bu isimleri kısaca anmak gerekirse, Erdinç Bakla'nın "İstanbul'un 100 Çini ve Seramik Sanatçısı" isimli kitabındaki sıralamayı yinelemek yerinde olacaktır. "Faik Kırımlı(1935), Turgut Tuna(1945), Sıtkı Olçar(1948-2010), Faruk Şahin(1950), İbrahim Kocaoğlu(1953), Meliha Coşkun, Süreyya Oksay(1961), İsmail Yiğit(1963), İsmail Hakkı Oygur(1908-1975), Vedat Ar(1907-2001), Hakkı İzet(1909-1977), Füreya Koral(1910-1997), Sabit Karamani(1916-1993), Mediha Akarsu(1918-1976), Saniye Fenmen(1918-1996), Nasip İyem(1921), Hakkı Karayığitoğlu(1926-2007), Sadi Diren(1927), Melike Abasıyanık(1930),

Müfide Çalık(1930), Ayfer Karamani (1933), Hamiye Çolakoğlu(1933), Binay Kaya(1934), Ünal Cimit(1934-1993), İlgi Adalan(1936), Atilla Galatalı(1936-1994), Candegher Furtun(1936), Erdoğan Ersen, Cevdet Altuğ, Alev Ebüzziya(1938), Bingül Başarır(1938), Filiz Özgüven Galatalı(1938-2009), Erdinç Bakla(1939), Tülin Ayta(1939), Ferhan Taylan Erder(1939), Jale Yılmabaşar(1939), Tüzüm Kızılcan(1941), Mustafa Tunçalp(1941), Güngör Güner(1941), Haluk Tezonar(1942-1994), Beril Anılanmert(1942), Türker Özdoğan(1944), Fehmi Erdoğan(1948), Öder Ünsal(1952), Sevim Çizer(1951), Tufan Dağistanlı(1952), Sadettin Aygün(1954), Sakine Çil(1956), Zerrin Ersoy Bilir(1956), Cemalettin Sevim(1957), Ayla Yüce(1957), Zehra Çobanlı(1958), Gül Özturanlı(1958), Mehmet Kutlu(1959), Şeyma Bobaroğlu(1959), Candan Dizdar Terwiel(1960), Emel Şölenay(1960), Ayşegül Türedi Özen(1961), Reyhan Gürses(1961), Lerzan Özer(1962), Bilgehan Uzuner(1963), Enver Güner(1963), Halil Yoleri(1963), Soner Genç(1964), Hüseyin Özçelik(1964), Temel Köşeler(1964), Yavuz Pilevneli(1964), Nalan Danabaş(1965), Aysun Çölbayır(1965), Pemra Pilevneli(1965), Oya Uzuner(1966), Pınar Genç(1966), Fusun Çövenlioğlu(1966), Sibel Sevim(1966), Kemal Uludağ(1966), Meltem Kaya(1967), Ömer Görkem(1967), Yasemin Varol(1968), Candan Güngör(1969), Fazlı Ercan(1969), Mutlu Başkaya(1969), İsmail Yardımcı(1969), Kaan Canduran(1969), Emre Feyzoğlu(1971), Kemal Tizgöl(1973), Kamuran Ak(1975), Burcu Öztürk Karabey(1975), Hasan Şahbaz(1975), Hasan Başkırkan(1975), Feyza Çakır Özgündoğdu(1976), Deniz Onur Erman(1978), Egemen Işık Aslan(1978), Olgu Sümengen(1978), Ezgi Hakan(1979), Nizam Orçun Önal(1979), Pınar Baklan Önal(1986)" (Bakla, 2010, s:30-302) (Görüntü: 15-16-17)

Görüntü 15

Görüntü 16

Görüntü 17

Görüntü 15: Erdinç Bakla'nın 1998 senesinde yaptığı "Zafer Tanrıçası Nike" isimli seri çalışmalarından bir örnek.

Görüntü 16: İlgi Adalan'ın 1992'de "Füreye Koral'a Saygı Sergisi" için hazırladığı kuş figürlü seramik pano çalışması.

Görüntü 17: Hamiye Çolakoğlu'nun vefat eden kardeşi için 1986 senesinde yaptığı ve halen Hacettepe Üniversitesi Beytepe Kampüsü girişinde bulunan "Derman Çeşmesi" isimli çalışması.

Türk sanatının, bu kadar kısa bir sürede Avrupa toplum ve ekonomisinin koşullandırdığı Batı kültür ve sanatı aşamasına ulaşabilmesini beklemek mümkün değildir. Bu nedenle çağdaşlaşma sürecinde çalışmalar yapan öncü sanatçılarımızın batıdan Türk sanatına aktarmış oldukları yenilikleri biçimsel anlamda azımsamamak gerekir. Ancak batıdan öğrenilen bu tekniklerin altında kendi kültürümüzü, alt yapımızı ve öz benliğimizi aramak haklı bir tutumdur. Kurtuluş Savaşı'nın ardından Cumhuriyet'in ve Atatürk devrimlerinin coşku ve dışavurumu içinde bazı sanatçılarımızın toplumsal bir öze sahip eserler verme çabaları görülmüştür. Diğer yandan toplumumuzun yenileşme süreci içinde sanatçılarımızın batıdaki sanat akımlarından etkilenmeleri ve ilişkiler kurmaları bilinçli bir araştırma ve yorumlama sonucu, toplumsal çağdaş Türk Sanatı'nın yaratılmasında önemli bir gayret olarak gösterilebilir. Sanat, öneminin kavranması sonucunda toplum tarafından benimsenir. Sonraki nesillere aktarılarak gelişir ve sürekliliğe ulaşır. Ancak bu sayede sanat eserlerini tanıyan, sanata önem veren, bir ülkenin sanatı ile o ülkenin tarihini bağdaştırarak tarihsel değerlerini koruyan bilinçli bir toplum oluşturulabilir. Sanat eğitimi söz konusu olduğunda üniversite eğitiminin önemi çok büyüktür. Üniversiteler bünyesinde yer alan Güzel Sanatlar Fakülteleri'nin Anasanat dallarında verilen sanat eğitimi ile sanatın her alanında yeni ve özgün düşünceler gelişme ortamı bulabilmektedir. Okullarda okutulacak nitelikli bir sanat eğitiminin, ülkeye ve ülkenin gelişmesine olan büyük katkısı kaçınılmazdır.

Sonuç

Dünya'da 18.yüzyılın sonlarında, el sanatlarına olan duyarlılığın artırılması amaçlı faaliyetlerle başlayan Çağdaş Seramik oluşumu hızlı ve etkin bir şekilde gelişerek yaygınlaşmıştır. Türkiye'de Cumhuriyet'le birlikte 1950'lere kadar erken dönemini yaşayan seramik sanatında çağdaşlaşma süreci, 1950'lerden sonra endüstrileşme, uluslararası etkileşimler ve eğitim paylaşımlarının paraleliğinde ivme kazanmıştır. Bir anlamda Cumhuriyet sonrası seramiğin gelişimi; seramik sanayinin gelişmesi, yüksek öğretime ve sanat eğitime önem verilmesi, özgün sanatçılarca gerçekleştirilen serbest sanatsal çalışmaların artması ile güç kazanmıştır. Köklü Anadolu kültürünün temellendirdiği günümüz Çağdaş Türk Seramik Sanatı özgün yorumlarıyla eserler ortaya koyan çağdaş seramik sanatçıları tarafından şekillendirilmeye devam

etmektedir. Çağdaş Türk Seramik Sanatı'nın gelişimi günümüzde de yeni seramik atölyelerinin kurulması, akademik ortamda artan eğitim kalitesi, sürekli yaratıcı çabanın ürünü olan özgün eserlerin uluslararası sanat ortamlarında sergilenmesi, yarışma, grup sergilerinin ve çeşitli etkinliklerin artması ile büyük bir hızla devam edecektir.

Kaynakça

Ağatekin, Mustafa, Cumhuriyet Sonrası Çağdaş Türk Seramik Sanatının Gelişimi Ve Anlatım Dili Yönünden Değerlendirilmesi, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi, Eskişehir, 1993.

Ağatekin, Mustafa, Dünya'da ve Türkiye'de Çağdaş Seramik Sanatının Oluşum Süreci, Anadolu Sanat, Sayı:12, Mart, Eskişehir, 2002.

Cezar, Mustafa, Sanatta Batı'ya Açılış Ve Osman Hamdi, Dergah Yayınları, İstanbul,1971.

Cezar, Mustafa, Güzel Sanatlar Akademisi'nden 100 Yılda Mimar Sinan'a. Güzel Sanatlar Eğitiminde 100 Yıl, İstanbul, 1983.

Diren, Sadi, 50 Yılda Seramik, 50 Yılda Cumhuriyet, 50 Yılda Plastik Sanatlar, İ.D.G.S.A. Yayınları, İstanbul, 1974.

Erzen, Jale, Modernizm Sonrası Sanat, Uluslararası Plastik Sanatlar Derneği Yayın Dizisi1, İstanbul, 1993.

Esin, Ufuk, Sadi Diren ve Seramik, Sanat Çevresi, Ocak, Sayı:63, İstanbul, 1984.

Genç, Pınar, Türkiye'de Soyut Seramik Sanatının İncelenmesi Ve Bazı Sorunlarının Giderilmesi, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi, Eskişehir, 1992.

Gezgin, Ümit, İlgi Adalan, Bilim Sanat Galerisi Yayınları, İstanbul, 2002.

Giray, Kıymet, Türkiye'de Sanat. Sayı:33, Mart/Nisan, İstanbul, 1998.

Gürses, Reyhan, Gelenekten Evrensele Ulaşmada Türk Seramik Sanatçısının Kültür Zenginliğinin Çağdaş Yorumlara Yansıması, Yayınlanmış Sanatta Yeterlik Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Seramik ve Cam Bölümü, İstanbul, 1998.

İpşiroğlu, N. Ve M. İpşiroğlu, Sanatta Devrim, Remzi Kitapevi, İstanbul,1990.

Koral, Füreyya, Füreyya Koral Sanatını Anlatıyor, Yeni Boyut Plastik Sanatlar Dergisi,sayı:6, İstanbul, 1982.

Mimar Sinan Üniversitesi, Güzel Sanatlar Eğitiminde 100 Yıl, Mimar Sinan Üniversitesi Basımevi, İstanbul, 1983.

Meriç, Fatma, Çağdaş Türk Seramik Sanatında Figür Ve Kişisel Öneriler, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 1994.

Oral, Emel, Türkiye'de Çağdaş Seramik Sanatının Gelişimi, Anadolu Sanat,Sayı:16, Eskişehir, 2005.

Özsezgin, Kaya, Erdiñç Bakla, Bilim Sanat Galerisi Yayınları, İstanbul, 2000.

Özturanlı, Gül, Modern Türk Seramik Sanatına Bir Bakış, Türkiye'de Sanat Plastik Sanatlar Dergisi, İstanbul, 1998, sayı:33.

Tansuğ, Sezer, Sanatın Görsel Dili, İstanbul, Remzi Kitapevi, 1988.

Turani, Adnan, Sanat Terimleri Sözlüğü, İstanbul, Remzi Kitapevi, 1993.

Türe, Fatma, Bir Usta, Bir Dünya: Füreyya Koral, Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul, 1997.

Uludağ, Kemal, Seramik Sanatının Kimlik Sorunu, Türkiye'de Sanat Dergisi, Mart / Nisan, Sayı: 33, İstanbul, 1998

http://www.yapi.com.tr/Haberler/mimarlik-muzesinde-mimarlik-egitimine-yon-verenler-i18831923-sanayii-nefise-mektebi-sergisi-acildi_28450.html (erişim) (20.09.2010)

<http://www.kenthaber.com/Resimler/2004/10/15/aDXASCASCA.jpg> (erişim) (20.09.2010)

<http://www.arkist.com/images/mimari/tarabya/14b.jpg> (erişim) (20.09.2010)

http://www.kultur.gov.tr/TR/Sanatçı_Yetiştirme_Hedefli_Kurumlarda_Plastik_Sanatlar_Eğitimi (erişim) (20.09.2010)

<http://www.gorselsanatlar.org/seramik-ve-cam/jale-yilmabasarat-sin-ustasi/> (erişim) (14.01.2011)